

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO ĮSTATYMO NUOSTATŲ
ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2019 m. rugsėjo 19 d. Nr. KT25-N11/2019

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Konstitucinio Teismo posėdyje 2019 m. rugsėjo 5 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 12/2018 pagal pareiškėjos Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą Nr. 1B-17/2018 ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalis (2017 m. birželio 30 d. redakcija) tiek, kiek joje, pasak pareiškėjos, nenustatyta, kad valstybinių ar savivaldybių švietimo įstaigų ir nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai turi atitikti tokius pačius kvalifikacinius reikalavimus;

– konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 59 straipsnio 15 dalis (2017 m. birželio 30 d. redakcija) tiek, kiek pagal ją, gavus bet kokią informaciją apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tokios informacijos gavimo dienos privalo būti pradėtas tarnybinis patikrinimas, o tarnybinio patikrinimo laikotarpiu švietimo įstaigos vadovas privalo būti nušalintas nuo pareigų.

Konstitucinis Teismas

nustatė:**I****Pareiškėjos argumentai**

1. Pareiškėjos Seimo narių grupės abejonės dėl Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalies (2017 m. birželio 30 d. redakcija) tiek, kiek joje, pasak pareiškėjos, nenustatyta, kad valstybinių ar savivaldybių švietimo įstaigų ir nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai turi atitikti tokius pačius kvalifikacinius reikalavimus, atitikties Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui grindžiamos tuo, kad, pasak pareiškėjos, nustatant skirtingus reikalavimus kandidatams į nevalstybinių švietimo įstaigų ir valstybinių ar savivaldybių švietimo įstaigų vadovus, pastarieji yra diskriminuojami.

Pareiškėja, remdamasi oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, teigia, kad konstitucinis teisinės valstybės principas yra universalus; jo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose, o šio principo esmė – teisės viešpatavimas.

Taigi konstitucinio teisinės valstybės principo turinys, pasak pareiškėjos, atskleistinas atsižvelgiant į įvairių kitų konstitucinių principų, taip pat į teisingumo (apimančio *inter alia* prigimtinių teisingumą) principo, turinį. Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo nepaisymas reikštų ir konstitucinio teisinės valstybės principo nepaisymą; teisingumo negalima pasiekti tenkinant tik vienos grupės interesus ir kartu paneigiant kitų grupių interesus. Todėl Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalis (2017 m. birželio 30 d. redakcija) tiek, kiek joje nenustatyta, kad valstybinių ar savivaldybių švietimo įstaigų ir nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai turi atitikti tokius pačius kvalifikacinius reikalavimus, prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pareiškėjos abejonės dėl Švietimo įstatymo 59 straipsnio 15 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo, pagal kurį, gavus bet kokią informaciją apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tokios informacijos gavimo dienos privalo būti pradėtas tarnybinis patikrinimas, o tarnybinio patikrinimo laikotarpiu švietimo įstaigos vadovas privalo būti nušalintas nuo pareigų, atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui grindžiamos tuo, kad, pasak pareiškėjos, gavus bet kokią, net ir nepatikimą ar akivaizdžiai melagingą informaciją, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, ir ne vėliau kaip per 3 darbo dienas privalomai pradėjus tarnybinį patikrinimą, jo atlikimo laikotarpiu švietimo įstaigos vadovas visais atvejais privalo būti nušalintas nuo pareigų. Privalomas nušalinimas nuo pareigų net neišanalizavus gautos informacijos esmės ir jos pagrįstumo yra neproporcingas juo siekiamiems tikslams, neatitinka konstitucinio protingumo principo, todėl Švietimo įstatymo 59 straipsnio 15 dalis (2017 m. birželio

30 d. redakcija) prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui. Pareiškėja, be kita ko, remiasi oficialiąja konstitucine doktrina, kad neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. Todėl konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius.

II

Suinteresuoto asmens atstovo argumentai

3. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Seimo atstovo Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininko Eugenijaus Jovaišos rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

3.1. Valstybės ir savivaldybių švietimo įstaigos savo statusu iš esmės skiriasi nuo nevalstybinių švietimo įstaigų. Įstatymų leidėjas būtent valstybės ir savivaldybių institucijas įpareigoja imtis visų būtinų veiksmų kuriant švietimo teikėjų tinklą, kurio paskirtis – garantuoti visiems Lietuvos Respublikos piliečiams ir užsieniečiams, turintiems teisę nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, privalomojo ir visuotinio švietimo prieinamumą, jo įvairovę, galimybes mokytis visą gyvenimą. Kita vertus, Konstitucijoje įtvirtinta ir tai, kad turi būti sudarytos visos sąlygos ir nevalstybinių mokyklų steigimui ir veikimui. Tai reiškia, kad nevalstybinių mokyklų, atitinkančių būtinuosius švietimo veiklos vykdymo reikalavimus, veiklai neturi būti nustatoma papildomų, nereikalingų ar neproporcingai jų veiklą ribojančių sąlygų.

Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalyje nustatyta: „Valstybė prižiūri mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą.“ Pagal Konstitucinio Teismo oficialiąją konstitucinę doktriną Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta ne tik valstybės teisė, bet ir pareiga prižiūrėti mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą; mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklos priežiūra apima Konstitucijos ir įstatymų laikymosi priežiūrą ir kontrolę; valstybė (jos institucijos) gali taikyti įvairius įstatymuose nustatytus kontrolės būdus ir formas; valstybine mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklos priežiūra yra užtikrinamas vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų laikymasis, garantuojama mokymo ir dėstymo turinio ir lygio atitiktis valstybės pripažįstamai kvalifikacijai.

Švietimo standartai, mokymo turinio kokybė užtikrinama vykdant Švietimo įstatyme švietimo ir mokslo ministrui ir jo vadovaujamai ministerijai suteiktus įgaliojimus. Iš teisės aktuose įtvirtintų Švietimo ir mokslo ministerijos funkcijų matyti, kad ministerija turi pakankamai priemonių švietimo kokybės kontrolei tinkamai įgyvendinti ir valstybės, savivaldybių ir nevalstybinių švietimo įstaigų veiklos priežiūrai užtikrinti.

Nevalstybinių švietimo įstaigų vadovų skyrimas, minimalių jų kvalifikacijos reikalavimų nustatymas negali būti laikoma savaime suprantama valstybės ar savivaldybės prerogatyva (nei valstybė, nei savivaldybės nėra nevalstybinių švietimo įstaigų dalyvės), todėl reikia įvertinti, ar nevalstybinių švietimo įstaigų vadovų skyrimo (skyrimo būdo, kvalifikacinių reikalavimų kandidatams) valstybinis reguliavimas yra būtina ir proporcinga priemonė siekiant užtikrinti valstybei tenkančią pareigą nevalstybinėje švietimo įstaigoje garantuoti švietimo ir ugdymo standartus. Tai, kad valstybė nenustato imperatyvios nevalstybinių švietimo įstaigų vadovų priėmimo į pareigas tvarkos ir minimalių kvalifikacinių reikalavimų asmenims, siekiantiems užimti šias pareigas, nereiškia, kad nevalstybinė švietimo įstaiga neužtikrins valstybės nustatytų švietimo kokybės reikalavimų. Ir, atvirkščiai, minimalių kvalifikacinių reikalavimų nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams nustatymas savaime negarantuotų šioje įstaigoje teikiamų švietimo paslaugų kokybės. Kvalifikacinius reikalavimus nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams nustato šio juridinio asmens dalyviai, ir, kadangi ūkinę veiklą vykdančių ūkio subjektų dalyviai yra ypač suinteresuoti vykdomos veiklos kokybe, dažniausiai tie kvalifikaciniai reikalavimai yra dar didesni nei nustatyti švietimo ir mokslo ministro įsakymu.

Taigi kvalifikacinių reikalavimų nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams nustatymu būtų kišamasi į ūkio subjektų veiklą. Toks teisinis reguliavimas negalėtų būti vertinamas kaip proporcingas ir būtinas švietimo kokybei nevalstybinėje švietimo įstaigoje užtikrinti, nes, kaip minėta, vien kvalifikacinių reikalavimų vadovams nustatymas savaime negarantuoja ir neužtikrina švietimo paslaugų kokybės. Vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų laikymasis, mokymo ir dėstymo turinio ir lygio atitiktis valstybės pripažįstamai kvalifikacijai nevalstybinėse švietimo įstaigose yra užtikrinama ne kvalifikacinių reikalavimų vadovams nustatymu, o kitomis teisės aktuose apibrėžtomis ir Švietimo ir mokslo ministerijos kompetencijai priklausančiomis priemonėmis, kurios neproporcingai neriboja šių įstaigų ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos.

3.2. Dėl ginčijamos Švietimo įstatymo 59 straipsnio 15 dalies (2017 m. birželio 30 d. redakcija) suinteresuoto asmens atstovas pažymi, kad švietimo įstaigos vadovas yra vienasmenis valdymo organas. Nuo jo kompetencijos ir veiklos rezultatų priklauso įstaigos veiklos efektyvumas. Švietimo įstaigos vadovui suteikiami platūs įgaliojimai veikti įstaigos vardu, savo veiksmais sukurti įstaigai teises ir pareigas. Dėl tokios vadovo reikšmės būtinas absoliutus įstaigos dalyvių pasitikėjimas juo. Atsižvelgiant į tai, teisėkūroje yra gana įprastas, suprantamas ir pagrįstas reguliavimas, pagal kurį, atsiradus pagrįstoms abejonėms dėl pasitikėjimo įstaigos vadovu ar jo reputacijos nepriekaištingumo, jo įgaliojimai laikinai sustabdomi, kol visos kilusios abejonės išnyksta arba pasitvirtina. Tokia įstaigos dalyvių teisė neprivalo būti siejama tik su jau įrodytais ar konstatuotais įstaigos vadovo kaltais veiksmais ar kitomis aplinkybėmis. Ji grindžiama būtent įstaigos dalyvių ir įstaigos vadovo santykių pobūdžiu, kurį lemia pasitikėjimas. Toks reguliavimas

leidžia išvengti praktikoje pasitaikančių situacijų, kai, esant pagrįstiems įtarimams ir abejonėms, įstaigos dalyvių pasitikėjimą laikinai praradęs įstaigos vadovas ir toliau dirba, kol teisės aktu nustatyta tvarka galutinai konstatuojamos vienokios ar kitokios aplinkybės, esančios pagrindu įstaigos vadovą atleisti iš pareigų. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad įstatyme yra įtvirtinta laikinai nuo pareigų nepagrįstai nušalintam įstaigos vadovui taikoma garantija, t. y. nustatyta, kad jeigu švietimo įstaigos vadovas nuo pareigų nušalinamas nepagrįstai ar nepasitvirtina aplinkybės, lėmusios jo nušalinimą, jis grąžinamas į eitas pareigas ir per 10 darbo dienų nuo dienos, kai švietimo įstaigos vadovas vėl pradėjo eiti savo pareigas, jam išmokamas darbo užmokestis už laikotarpį, kurį jis buvo nušalintas nuo pareigų.

Vertinant įstatymo nuostatą dėl privalomo tarnybinio patikrinimo atlikimo esant informacijai apie galimą šiurkštų darbo pareigų pažeidimą, būtina pažymėti, kad, priešingai, nei nurodyta pareiškėjos prašyme, įstatymas neįtvirtina tokio reguliavimo, pagal kurį tarnybinis patikrinimas turi būti atliekamas atsiradus bet kokio patikimumo informacijai. Ginčijama įstatymo nuostata turėtų būti vertinama ir taikoma laikantis protingumo, proporcingumo principų. Akivaizdu, kad švietimo įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija ar jos įgaliotas asmuo arba savivaldybės meras nepradės tarnybinio patikrinimo turėdamas bet kokio patikimumo informaciją. Būtent šiems subjektams suteikta prerogatyva spręsti, kokia informacija apie galimą šiurkštų darbo pareigų pažeidimą gali būti laikoma pakankama kilti abejonėms dėl pasitikėjimo švietimo įstaigos vadovu. Kaip minėta, absoliutus pasitikėjimas įstaigos vadovu yra esminis įstaigos dalyvių ir įstaigos vadovo tarpusavio santykių pagrindas, todėl ši įstatymo norma gali būti suprantama ne kaip neproporcingai ir neprotingai įpareigojanti švietimo įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinančią instituciją arba savivaldybės merą dėl bet kokios gautos ar iškilusios informacijos trikdyti normalų įstaigos funkcionavimą laikinai nušalinant įstaigos vadovą, o kaip įgalinanti minėtus subjektus laikinai nušalinti tuos įstaigos vadovus, apie kuriuos yra gauta reikšminga ir pagrįsta informacija dėl galimai padaryto pažeidimo. Gauta informacija turi būti reikšminga ir patikima, kad švietimo įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija ar jos įgaliotas asmuo arba savivaldybės meras galėtų pagrįstai suabejoti, ar gali toliau pasitikėti švietimo įstaigos vadovu.

III

Byloje gauta medžiaga

4. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauta Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro Algirdo Monkevičiaus rašytinė nuomonė. Joje, be kita ko, nurodyta, kad kvalifikacinių reikalavimų nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams nustatymas įstatymo lygmeniu būtų neproporcinga teisinio reguliavimo priemonė, nes varžytų teisinių santykių subjektus daugiau, negu to reikia teisinio reguliavimo tikslams pasiekti. Esminis nevalstybinių

švietimo teikėjų reguliavimo tikslas – užtikrinti teikiamų švietimo paslaugų kokybę. Šis tikslas pasiekiamas įstatymų leidėjui numčius kitas būtinas ir proporcingas priemones, kaip antai nevalstybinių švietimo įstaigų veiklos priežiūrą, imperatyvius švietimui keliamus reikalavimus, kurių nevalstybinis švietimo teikėjas privalo laikytis vykdydamas švietimo programas, kai kurių programų licencijavimą, mokytojų kvalifikacinius reikalavimus.

Švietimo įstatymo 59 straipsnio 15 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija), švietimo, mokslo ir sporto ministro A. Monkevičiaus nuomone, nėra įtvirtinta tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį tarnybinis patikrinimas turi būti atliekamas atsiradus bet kokio patikimumo informacijai. Ginčijama nuostata turi būti vertinama ir taikoma laikantis protingumo, proporcingumo principų. Gauta informacija turi būti tokia reikšminga ir patikima, kad švietimo įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija ar jos įgaliotas asmuo arba savivaldybės meras pagrįstai suabejotų švietimo įstaigos vadovu.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Tyrimo ribos

5. Pareiškėja Seimo narių grupė prašo ištirti, ar tiek, kiek nurodyta, Konstitucijai neprieštarauja Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 15 dalys (2017 m. birželio 30 d. redakcija).

6. Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) nustatyta: „Į nevalstybinių švietimo įstaigų vadovų pareigas asmenys skiriami ir iš jų atleidžiami įstatymų nustatyta tvarka.“

6.1. Iš pareiškėjos prašymo matyti, kad ji Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalies (2017 m. birželio 30 d. redakcija) atitiktį Konstitucijai ginčija tiek, kiek šioje nuostatoje, pasak pareiškėjos, nenustatyta, kad nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai turi atitikti tokius pačius kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovai.

6.2. Nors pareiškėja prašyme nurodytu aspektu ginčija tik Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą, pagal kurį, kaip minėta, į nevalstybinių švietimo įstaigų vadovų pareigas asmenys skiriami ir iš jų atleidžiami įstatymų nustatyta tvarka, pažymėtina, kad valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovų kvalifikacinių reikalavimų nustatymo tvarką reglamentuoja kitos įstatymo nuostatos, t. y. Švietimo įstatymo 59 straipsnio 5 dalis (2017 m. birželio 30 d. redakcija), kurioje nustatyta: „Švietimo ir mokslo ministras nustato valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų kvalifikacinius reikalavimus, viešo konkurso švietimo įstaigų vadovų pareigoms eiti tvarką

ir įgalioja įstaigą, kurios savininko teises ir pareigas įgyvendina Švietimo ir mokslo ministerija, atlikti kandidatų kompetencijų vertinimą.“

6.3. Kadangi pareiškėja savo prašyme teigia, jog Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) nenustačius, kad nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai turi atitikti tokius pačius kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovai, pastarieji yra diskriminuojami, o valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovų kvalifikacinių reikalavimų nustatymo tvarka, kaip minėta, reglamentuojama Švietimo įstatymo 59 straipsnio 5 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija), darytina išvada, kad pareiškėja ginčija tiek Švietimo įstatymo 59 straipsnio 5 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija), tiek šio įstatymo 59 straipsnio 6 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą.

6.4. Todėl šioje konstitucinės justicijos byloje pareiškėjos prašymas ištirti Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą traktuotinas kaip prašymas ištirti, ar Švietimo įstatymo 59 straipsnio 5, 6 dalys (2017 m. birželio 30 d. redakcija) tiek, kiek pagal jose nustatytą teisinį reguliavimą, pasak pareiškėjos, nenustatyta, kad nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai turi atitikti tokius pačius kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovai, neprieštarauja Konstitucijai.

7. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje pareiškėja taip pat ginčija Švietimo įstatymo 59 straipsnio 15 dalies (2017 m. birželio 30 d. redakcija) tiek, kiek pagal ją, gavus bet kokią informaciją apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tokios informacijos gavimo dienos privalo būti pradėtas tarnybinis patikrinimas, o tarnybinio patikrinimo laikotarpiu švietimo įstaigos vadovas privalo būti nušalintas nuo pareigų, atitiktį Konstitucijai.

8. Pažymėtina, kad Seimas 2018 m. birželio 29 d. priėmė Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 59 straipsnio pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2018 m. liepos 5 d. Šiuo įstatymu Švietimo įstatymo 59 straipsnis (2017 m. birželio 30 d. redakcija) *inter alia* buvo papildytas nauja 3 dalimi, o buvusios šio straipsnio 3–17 dalys laikomos atitinkamai 4–18 dalimis. Taigi Švietimo įstatymo 59 straipsnio 5, 6 dalys (2017 m. birželio 30 d. redakcija) tapo atitinkamai šio įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalimis (2018 m. birželio 29 d. redakcija), o Švietimo įstatymo 59 straipsnio 15 dalis (2017 m. birželio 30 d. redakcija) tapo šio įstatymo 59 straipsnio 16 dalimi (2018 m. birželio 29 d. redakcija).

8.1. Šiame kontekste pažymėtina, kad 2018 m. birželio 29 d. Švietimo įstatymo Nr. I-1489 59 straipsnio pakeitimo įstatymu pakeista *inter alia* Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalis (kuri, kaip minėta, iki šio įstatymo įsigaliojimo buvo laikoma Švietimo įstatymo 59 straipsnio 5 dalimi) ir ji išdėstyta taip: „6. Švietimo ir mokslo ministras nustato valstybinių ir savivaldybių švietimo

įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų kvalifikacinius reikalavimus ir viešo konkurso švietimo įstaigų vadovų pareigoms eiti tvarką.“

Taigi atlikus šį teisinio reguliavimo pakeitimą Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) nebeliko nuostatos, kad švietimo ir mokslo ministras įgalioja įstaigą, kurios savininko teises ir pareigas įgyvendina Švietimo ir mokslo ministerija, atlikti kandidatų į švietimo įstaigų vadovus kompetencijų vertinimą, tačiau nuostata, kad švietimo ir mokslo ministras nustato valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų kvalifikacinius reikalavimus, liko nepakitusi.

8.2. Kartu pažymėtina, kad teisinis reguliavimas, įtvirtintas Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija), kuri įsigaliojus Švietimo įstatymo Nr. I-1489 59 straipsnio pakeitimo įstatymui tapo Švietimo įstatymo 59 straipsnio 7 dalimi (2018 m. birželio 29 d. redakcija), taip pat liko nepakitęs.

8.3. Pažymėtina ir tai, kad ginčijama Švietimo įstatymo 59 straipsnio 15 dalis (2017 m. birželio 30 d. redakcija) po 2018 m. birželio 29 d. Švietimo įstatymo Nr. I-1489 59 straipsnio pakeitimo įstatymo įsigaliojimo liko nepakitusi, pakeista tik šios dalies numeracija – ji laikoma Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalimi (2018 m. birželio 29 d. redakcija).

9. Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalyje (1996 m. liepos 11 d. redakcija) nustatyta, kad ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėtą teiseną nutraukti.

Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalies formuluotė „yra pagrindas <...> pradėtai teisei nutraukti“ aiškinama kaip nustatanti Konstitucinio Teismo teisę tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi ne teismai, bet kiti Konstitucijos 106 straipsnyje nurodyti subjektai, o ginčijamas teisės aktas (jo dalis) nebegalioja – yra pripažintas netekusiu galios (panaikintas arba pakeistas) arba jo galiojimas yra pasibaigęs, atsižvelgus į nagrinėjamos bylos aplinkybes, nutraukti pradėtą teiseną (*inter alia* 2006 m. kovo 28 d., 2012 m. gegužės 2 d., 2016 m. liepos 8 d. nutarimai).

9.1. Minėta, kad į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti *inter alia* Švietimo įstatymo 59 straipsnio 5, 6, 15 dalių (2017 m. birželio 30 d. redakcija) (kurios įsigaliojus Švietimo įstatymo Nr. I-1489 59 straipsnio pakeitimo įstatymui laikomos atitinkamai Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7, 16 dalimis (2018 m. birželio 29 d. redakcija)) atitiktį Konstitucijai kreipėsi pareiškėja Seimo narių grupė.

9.2. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, Seimui 2018 m. birželio 29 d. priėmus Švietimo įstatymo Nr. I-1489 59 straipsnio pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2018 m. liepos 5 d., teisinis reguliavimas, įtvirtintas Švietimo įstatymo 59 straipsnio 5, 6,

15 dalyse (2017 m. birželio 30 d. redakcija), pareiškėjos ginčijamu aspektu liko nepakitęs. Vadinas, Konstituciniam Teismui nėra pagrindo priimti sprendimą nutraukti šią konstitucinės justicijos bylą.

9.3. Pažymėtina ir tai, kad pareiškėjos Seimo narių grupės prašymas Konstituciniam Teismui surašytas 2018 m. birželio 26 d., tačiau jį pasirašiusių Seimo narių parašai patvirtinti tik 2018 m. liepos 3 d., taigi jau priėmus Švietimo įstatymo Nr. I-1489 59 straipsnio pakeitimo įstatymą (kaip minėta, Seimas jį priėmė 2018 m. birželio 29 d.). Seimo narių grupės prašymas Konstituciniam Teismui išsiųstas tą pačią dieną, kai įsigaliojo šis įstatymas, t. y. 2018 m. liepos 5 d.

10. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje tirs 2018 m. birželio 29 d. redakcija išdėstyto pareiškėjos tiek, kiek nurodyta, ginčijamo teisinio reguliavimo, įtvirtinto Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7, 16 dalyse, atitikties Konstitucijai.

11. Taigi Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje tirs:

- ar Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalys (2018 m. birželio 29 d. redakcija) tiek, kiek jose, pasak pareiškėjos, nenustatyta, kad nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai turi atitikti tokius pačius kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovai;

- ar konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas tiek, kiek pagal jį, gavus bet kokią informaciją apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tokios informacijos gavimo dienos privalo būti pradėtas tarnybinis patikrinimas, o tokio patikrinimo laikotarpiu švietimo įstaigos vadovas visais atvejais privalo būti nušalintas nuo pareigų.

II

Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintas ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

12. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba 1991 m. birželio 25 d. priėmė Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą. Šis įstatymas įsigaliojo 1991 m. liepos 1 d. Jis ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas.

13. Seimas 2011 m. kovo 17 d. priėmė Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymą (Žin., 2011, Nr. [38-1804](#)). Jo 1 straipsniu pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Švietimo įstatymas vėliau ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas.

13.1. Pagal Švietimo įstatymo 1 straipsnio (2016 m. spalio 18 d. redakcija) 1 dalį šis įstatymas nustato Lietuvos Respublikos švietimo tikslus, švietimo sistemos principus, švietimo sistemos sandaros, švietimo veiklos, švietimo santykių pagrindus, valstybės įsipareigojimus švietimo srityje.

13.2. Švietimo įstatymo 2 straipsnio 27 dalyje (2016 m. balandžio 7 d. redakcija) švietimas apibrėžtas kaip ugdymas ir išsilavinimo teikimas, savišvieta, taip pat kaip mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), švietimo įstaigų, mokytojų ir kitų švietimo teikėjų, švietimo pagalbos specialistų veiklų visuma. Pagal to paties straipsnio 28 dalį (2016 m. balandžio 7 d. redakcija) švietimo įstaiga – tai mokykla arba švietimo pagalbos įstaiga.

Pagal Švietimo įstatymo 2 straipsnio 12 dalį (2016 m. balandžio 7 d. redakcija) mokykla – tai juridinis asmuo, įsteigtas Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka, kurio pagrindinė veikla yra formalusis arba (ir) neformalusis švietimas.

Šiame kontekste pažymėtina, kad formalusis švietimas apibrėžtas kaip švietimas, vykdomas pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas ir įregistruotas švietimo programas, kurias baigus įgyjamas pradinis, pagrindinis, vidurinis arba aukštasis išsilavinimas ir (ar) kvalifikacija arba pripažįstama kompetencija, reikalinga įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai atlikti (Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) 2 straipsnio 3 dalis). Neformalusis švietimas Švietimo įstatyme apibrėžtas kaip švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas (2 straipsnio 19 dalis (2016 m. balandžio 7 d. redakcija)).

13.3. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualių aspektu pažymėtina ir tai, kad pagal Švietimo įstatymo 2 straipsnį:

- valstybinė mokykla – tai mokykla, kurios savininkė arba viena iš dalininkų yra valstybė (37 dalis (2016 m. balandžio 7 d. redakcija));
- savivaldybės mokykla – tai mokykla, kurios savininkė arba viena iš dalininkų yra savivaldybė (kai valstybė nedalyvauja dalininkės teisėmis) (25 dalis (2016 m. balandžio 7 d. redakcija));
- nevalstybinė mokykla – tai mokykla, kurios savininkė ar viena iš dalininkų nėra valstybė ar savivaldybė (20 dalis (2016 m. balandžio 7 d. redakcija)).

Pagal Švietimo įstatymo 43 straipsnio 1 dalį (2017 m. gruodžio 14 d. redakcija) valstybinė ir savivaldybės mokykla yra viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė arba viešoji įstaiga, o nevalstybinė mokykla yra juridinis asmuo, kurio teisinę formą pasirenka savininkas (dalyvių susirinkimas); pagal šio straipsnio 3 dalį (2017 m. birželio 30 d. redakcija) mokykla veikia pagal nuostatus, įstatus, statutą, mokyklos steigimo sandorį.

Taigi iš Švietimo įstatymo 2 straipsnio 20, 25, 37 dalyse (2016 m. balandžio 7 d. redakcija), 43 straipsnio 1 dalyje (2017 m. gruodžio 14 d. redakcija), 43 straipsnio 3 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) nustatyto teisinio reguliavimo matyti, kad valstybinė ir savivaldybės mokykla yra viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė arba viešoji įstaiga, kurios savininkė arba viena iš dalininkų yra atitinkamai valstybė arba savivaldybė (kai valstybė nedalyvauja dalininkės

teisėmis); nevalstybinė mokykla pagal Švietimo įstatymo 43 straipsnio 3 dalį (2017 m. birželio 30 d. redakcija) yra juridinis asmuo, kurio teisinę formą turi teisę pasirinkti (nustatyti) jos savininkas (dalyvių susirinkimas), o jo savininkė ar viena iš dalininkų nėra valstybė ar savivaldybė.

13.4. Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) 6 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos švietimo sistema apima *inter alia* formalųjį švietimą (pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, formalųjį profesinį mokymą ir aukštojo mokslo studijas) (1 punktas), neformalųjį švietimą (ikimokyklinį, priešmokyklinį, kitą neformalųjį vaikų (taip pat formalųjį švietimą papildantį ugdymą) ir suaugusiųjų švietimą) (2 punktas).

13.5. Apibendrinant Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija), *inter alia* jo 1 straipsnio (2016 m. spalio 18 d. redakcija) 1 dalyje, 2 straipsnio 3, 12, 19, 27, 28 dalyse (2016 m. balandžio 7 d. redakcija), 6 straipsnyje, įtvirtintą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad švietimo įstaigomis, vykdančiomis švietimui priskiriamą ugdymo ir išsilavinimo teikimo veiklą, laikomos *inter alia* mokyklos, *inter alia* nevalstybinės mokyklos, kurių pagrindinė veikla yra teikti formaliojo arba (ir) neformaliojo švietimo paslaugas.

14. Kaip minėta, pareiškėja šioje konstitucinės justicijos byloje ginčija *inter alia* Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalį (2018 m. birželio 29 d. redakcija), kurioje nustatyta: „Švietimo ir mokslo ministras nustato valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų kvalifikacinius reikalavimus ir viešo konkurso švietimo įstaigų vadovų pareigoms eiti tvarką.“

Šiame kontekste pažymėtina, kad nei Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija), nei kitose Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) nuostatose nenurodyta, kas nustato nevalstybinių švietimo įstaigų vadovų kvalifikacinius reikalavimus. Ginčijamoje Švietimo įstatymo 59 straipsnio 7 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) nustatyta: „Į nevalstybinių švietimo įstaigų vadovų pareigas asmenys skiriami ir iš jų atleidžiami įstatymų nustatyta tvarka.“

15. Apibendrinant pareiškėjos tiek, kiek nurodyta, ginčijamą Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad pagal jį:

- švietimo ir mokslo ministras nustato tik valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų kvalifikacinius reikalavimus;
- nustatyta, kad į nevalstybinių švietimo įstaigų vadovų pareigas asmenys skiriami ir iš jų atleidžiami kitų įstatymų nustatyta tvarka;
- nenustatyta, kas tvirtina nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams keliamus kvalifikacinius reikalavimus.

Vadinasi, pagal ginčijamą Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą reikalavimo nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams nustatyti tokius pačius (vienodus) kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovams nėra nustatyta.

16. Šiame kontekste paminėtina, kad kvalifikaciniai reikalavimai valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovams yra nustatyti 2011 m. liepos 1 d. švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-1194 „Dėl Kvalifikacinių reikalavimų valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovams aprašo patvirtinimo“ patvirtintame Kvalifikacinių reikalavimų valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovams apraše (toliau – Aprašas), kuris patvirtintas vadovaujantis *inter alia* Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6 dalimi (Aprašo preambulės 2018 m. spalio 30 d. redakcija).

Apraše nustatyti kvalifikaciniai reikalavimai, taikomi valstybinių ir savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklų, profesinio mokymo įstaigų, ikimokyklinio ugdymo mokyklų, neformaliojo vaikų švietimo mokyklų ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų, neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklų ir švietimo pagalbos įstaigų vadovams (Aprašo 1 punktas).

Taigi šiame Apraše nustatyti kvalifikaciniai reikalavimai, kurie taikomi *inter alia* valstybinių ir savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklų, profesinio mokymo įstaigų, ikimokyklinio ugdymo mokyklų vadovams, netaikomi nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams.

17. Šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamas Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas yra susijęs su Švietimo įstatymo 59 straipsnio 8 dalimi (2018 m. birželio 29 d. redakcija), kurioje įtvirtintos švietimo įstaigos vadovo funkcijos.

17.1. Švietimo įstatymo 59 straipsnio 8 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) *inter alia* nustatyta, kad švietimo įstaigos vadovas:

- vadovauja švietimo įstaigos strateginio plano ir metinių veiklos planų, švietimo programų rengimui, rekomendacijų dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokykloje priemonių įgyvendinimui, juos tvirtina, vadovauja jų vykdymui (1 punktas);

- nustatytąją tvarka skiria ir atleidžia mokytojus, kitus ugdymo procese dalyvaujančius asmenis ir aptarnaujantį personalą, tvirtina jų pareigybių aprašymus (2 punktas);

- atsako už šio įstatymo 26 straipsnyje nurodytos informacijos apie švietimą skelbimą, demokratinį švietimo įstaigos valdymą, užtikrina bendradarbiavimu grįstus santykius, Pedagogų etikos kodekso reikalavimų laikymąsi, skaidriai priimamus sprendimus, švietimo įstaigos bendruomenės narių informavimą, pedagoginio ir nepedagoginio personalo profesinį tobulėjimą, sveiką, saugią, užkertančią kelią bet kokioms smurto, prievartos apraiškoms ir žalingiems įpročiams aplinką (3 punktas);

- rūpinasi mokytojų ir kitų darbuotojų darbo sąlygomis, organizuoja trūkstančių mokytojų paiešką (4 punktas);
- analizuoja švietimo įstaigos veiklos ir valdymo išteklių būklę ir atsako už švietimo įstaigos veiklos rezultatus (5 punktas);
- kartu su mokyklos taryba sprendžia mokyklai svarbius palankios ugdymui aplinkos kūrimo klausimus (7 punktas);
- kiekvienais metais teikia švietimo įstaigos (išskyrus aukštąsias mokyklas) bendruomenei ir tarybai svarstyti bei viešai paskelbti savo metų veiklos ataskaitą; švietimo įstaigos vadovų metų veiklos ataskaitos reikalavimus nustato švietimo ir mokslo ministras (10 punktas);
- atsako už švietimo įstaigos finansinę veiklą, svarsto ir priima sprendimus, susijusius su švietimo įstaigos lėšų (įskaitant lėšas, skirtas švietimo įstaigos darbuotojų darbo užmokesčiui), turto naudojimą ir disponavimą juo (11 punktas).

17.2. Taigi pagal Švietimo įstatymo 59 straipsnio 8 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą švietimo įstaigos vadovui suteikiami įgaliojimai yra susiję visų pirma su vadovavimu švietimo įstaigai, *inter alia* su švietimo įstaigos strateginio plano ir metinių veiklos planų, švietimo programų rengimu, jų tvirtinimu ir vadovavimu jų vykdymui, mokytojų ir kitų darbuotojų skyrimu ir atleidimu, demokratinio švietimo įstaigos valdymo užtikrinimu, vadovo metų veiklos ataskaitos rengimu, atsakomybe už švietimo įstaigos veiklos rezultatus, finansinę veiklą.

17.3. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Švietimo įstatymo 59 straipsnio 8 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą numatytas švietimo įstaigų vadovų funkcijas atlieka visų – tiek valstybinių ir savivaldybių, tiek nevalstybinių – švietimo įstaigų vadovai; jie kasmet turi atsiskaityti už savo veiklą pagal švietimo ir mokslo ministro nustatytus reikalavimus.

18. Šioje konstitucinės justicijos byloje aktualios ir Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) nuostatos, susijusios su švietimo vykdymu, *inter alia* su švietimo kokybe ir jos užtikrinimo priemonėmis.

18.1. Pagal Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) 5 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą vienas iš švietimo sistemos principų yra šios sistemos veiksmingumas, reiškiantis, kad švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais (3 punktas).

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) 5 straipsnį švietimo sistemos veiksmingumo principas taikomas vykdant švietimą tiek valstybinėms ir savivaldybių, tiek nevalstybinėms švietimo įstaigoms.

18.2. Minėta ir tai, kad pagal Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija), *inter alia* jo 1 straipsnio (2016 m. spalio 18 d. redakcija) 1 dalyje, 2 straipsnio 3, 12, 19, 20, 27, 28 dalyse (2016 m. balandžio 7 d. redakcija), 6 straipsnyje, įtvirtintą teisinį reguliavimą švietimo įstaigomis, vykdančiomis švietimui priskiriamą ugdymo ir išsilavinimo teikimo veiklą, laikomos *inter alia* mokyklos, *inter alia* nevalstybinės mokyklos, kurių pagrindinė veikla yra teikti formaliojo arba (ir) neformaliojo švietimo paslaugas.

Pažymėtina, jog Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) 37 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad formaliojo švietimo kokybę užtikrina valstybė, neformaliojo švietimo kokybę, įskaitant ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo kokybę, valstybė užtikrina iš dalies.

18.3. Šioje konstitucinės justicijos byloje aktualiu aspektu pažymėtina, kad Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija) yra numatytos įvairios priemonės švietimo kokybei švietimo įstaigose, *inter alia* nevalstybinėse švietimo įstaigose, užtikrinti, kaip antai:

- vykdoma švietimo stebėseną, tyrimai, mokyklų veiklos įsivertinimas ir išorinis vertinimas, mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų atestacija, mokymosi pasiekimų vertinimas, švietimo įstaigos vadovai teikia mokyklos bendruomenei ir tarybai svarstyti metų veiklos ataskaitą (37 straipsnio 4 dalis (2017 m. birželio 30 d. redakcija));

- periodiškai atliekamas mokyklos (išskyrus aukštąsias mokyklas ir profesinio mokymo įstaigas) išorinis vertinimas; mokyklų, vykdančių ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo ir formaliojo profesinio mokymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarką nustato švietimo ir mokslo ministras; neformaliojo švietimo mokyklų (išskyrus mokyklas, vykdančias ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas) veiklos išorinio vertinimo tvarką nustato valstybinės ir savivaldybės mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas), kitų mokyklų – savininkas (dalyvių susirinkimas) (37 straipsnio 6 dalis (2017 m. gruodžio 14 d. redakcija));

- švietimo ir mokslo ministro įgaliotos institucijos ir savivaldybių vykdomosios institucijos organizuoja mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas pasiekimų patikrinimus (brandos egzaminus, kitus egzaminus, įskaitas ir kitus mokymosi pasiekimų patikrinimo būdus) pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintas mokymosi pasiekimų patikrinimų programas ir mokymosi pasiekimų patikrinimų organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašus, mokinių pasiekimų tyrimus; šie mokymosi pasiekimų patikrinimai organizuojami vienodi visų mokomųjų kalbų mokyklų mokiniams, nepažeidžiant lygių galimybių principo, apibrėžto šio įstatymo 5 straipsnyje (38 straipsnio 4 dalis);

- mokymosi aplinka mokykloje ir mokinių mokymosi krūvis turi atitikti higienos normas ir teisės aktų nustatytus mokinių saugos bei sveikatos reikalavimus ir laiduoti švietimo programų vykdymą (40 straipsnio 1 dalis);

– ikimokyklinio ugdymo, priešmokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo programas teikiančios mokyklos materialioji aplinka kuriama vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro patvirtintais švietimo aprūpinimo standartais (40 straipsnio 2 dalis);

– mokykloje gali būti vykdomos tik Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre įregistruotos formaliojo švietimo programos; mokykla bendrojo ugdymo programas gali vykdyti, jei atitinka Vyriausybės patvirtintose Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklėse nustatytus bendruosius ir specialiuosius kriterijus; mokykla formaliojo profesinio mokymo programas gali vykdyti tik turėdama švietimo ir mokslo ministro išduotą licenciją (43 straipsnio 7 dalis);

– mokykla privalo užtikrinti sveiką, saugią, užkertančią kelią smurto, prievartos apraiškoms ir žalingiems įpročiams aplinką, ugdymo, mokymo, studijų, švietimo programų vykdymą, atvirumą vietos bendruomenei, mokymo sutarties sudarymą ir sutartų įsipareigojimų vykdymą, geros kokybės švietimą (43 straipsnio 11 dalis (2016 m. spalio 18 d. redakcija));

– Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija) yra nustatyta, kokie asmenys turi teisę dirbti mokytojais, taip pat kokie asmenys mokytojais dirbti negali (48 straipsnis su 2017 m. birželio 30 d. pakeitimais).

18.4. Taigi šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pabrėžtina, kad švietimo kokybę pagal Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) 37 straipsnio 1 dalį privalo užtikrinti valstybė, garantuodama ją minėtomis Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija) nustatytomis priemonėmis, taikomomis tiek nevalstybinėms, tiek valstybinėms ir savivaldybių švietimo įstaigoms, *inter alia* švietimo stebėseną, nuolat atliekamu mokyklų išoriniu vertinimu (37 straipsnio 4 dalis (2017 m. birželio 30 d. redakcija)), reikalavimais mokytojų kvalifikacijai, kurie taip pat nustatyti Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija) (48 straipsnis su 2017 m. birželio 30 d. pakeitimais), mokymosi pasiekimų vertinimo vykdymu (38 straipsnis (2017 m. gruodžio 14 d. redakcija)), reikalavimais formaliojo švietimo programoms (43 straipsnio 7 dalis) bei mokyklų veiklai ir aplinkai (40 straipsnis).

19. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, Švietimo įstatymo 59 straipsnio 8 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu švietimo įstaigos vadovui suteikiami įgaliojimai yra susiję visų pirma su vadovavimu švietimo įstaigai, o pagal šio įstatymo 5 straipsnyje įtvirtintą švietimo sistemos veiksmingumo principą švietimo sistema turi siekti geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba. Todėl, aiškinant Švietimo įstatymo 59 straipsnio 8 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą šio įstatymo 5 straipsnyje įtvirtinto švietimo sistemos veiksmingumo principo kontekste, pažymėtina,

kad pagal jį švietimo įstaigos, *inter alia* nevalstybinės mokyklos, vadovas atsako už veiksmingą vadovavimą šiai įstaigai ir už jos teikiamo švietimo kokybę.

20. Kaip minėta, ginčijamu Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu nėra detalizuota, kas nustato ar tvirtina nevalstybinių švietimo įstaigų, *inter alia* nevalstybinių mokyklų, vadovams keliamus kvalifikacinius reikalavimus. Minėta ir tai, kad nevalstybinių švietimo įstaigų, *inter alia* nevalstybinių mokyklų – juridinio asmens – teisinę formą pagal Švietimo įstatymo 43 straipsnio 1 dalį (2017 m. gruodžio 14 d. redakcija) pasirenka savininkas (dalyvių susirinkimas), o pagal šio straipsnio 3 dalį (2017 m. birželio 30 d. redakcija) tokie asmenys veikia savarankiškai pagal nuostatus, įstatus, statutą, mokyklos steigimo sandorį.

Atsižvelgiant į tai, šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad iš Švietimo įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje (2017 m. gruodžio 14 d. redakcija), 3 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo kyla nevalstybinės švietimo įstaigos, *inter alia* nevalstybinės mokyklos, savininko (dalyvių susirinkimo) įgaliojimai nustatyti švietimo įstaigos vadovui keliamus kvalifikacinius reikalavimus, kad būtų užtikrinti tinkamas minėtu Švietimo įstatymo 59 straipsnio 8 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu nustatytų švietimo įstaigos vadovo funkcijų vykdymas ir atsakomybė už veiksmingą vadovavimą šiai įstaigai ir už jos teikiamo švietimo kokybę.

III

Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintas ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

21. Minėta, kad pareiškėja tiek, kiek nurodyta, ginčija *inter alia* Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalies (2018 m. birželio 29 d. redakcija) atitiktį Konstitucijai.

Pareiškėjos ginčijamoje Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) nustatyta:

„Tais atvejais, kai švietimo įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas) ar jos (jo) įgaliotas asmuo arba savivaldybės meras gauna informaciją (asmens skundą, informaciją apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas įtariamasis ar kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką, visuomenės informavimo priemonėse paskelbtą ar kitokią informaciją) apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, ši institucija arba jos įgaliotas asmuo ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tokios informacijos gavimo dienos privalo pradėti tarnybinį patikrinimą. Tarnybinių patikrinimų atlikimo tvarką nustato švietimo ir mokslo ministras. Tarnybinio patikrinimo laikotarpiu švietimo įstaigos vadovas privalo būti nušalintas nuo pareigų savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos (dalyvių susirinkimo) ar jos (jo) įgalioto asmens sprendimu arba

atitinkamai – savivaldybės mero potvarkiu. Savivaldybės meras apie pradėtą tarnybinį patikrinimą, švietimo įstaigos vadovo, kuriam pradėtas tarnybinis patikrinimas, nušalinimą nuo pareigų, švietimo įstaigos darbuotoją, paskirtą laikinai eiti tos įstaigos vadovo pareigas, nedelsdamas raštu informuoja savivaldybės tarybą.“

22. Taigi iš ginčijamo Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo matyti, kad:

- tarnybinis patikrinimas privalo būti pradėtas gavus bet kokią informaciją apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos; taigi yra įtvirtinta švietimo įstaigos savininko teisės ir pareigas įgyvendinančios institucijos (dalyvių susirinkimo) ar jos (jo) įgalioto asmens arba savivaldybės mero pareiga pradėti tarnybinį patikrinimą visais atvejais, remiantis ne tik oficialia valstybės institucijų pateikta informacija, bet ir anonimine ar visiškai neargumentuota, subjektyvia asmens nuomone pagrįsta ar kitokia bet kokio patikimumo informacija;

- nei ginčijamoje Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija), nei kitose Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) nuostatose nėra įtvirtinta jokių reikalavimų informacijai (kaip antai tokios informacijos ar skundo patikimumas, pagrįstumas, pareiga patikrinti tokią gautą informaciją), kurią gavus privalo būti pradėtas tarnybinis patikrinimas;

- jame įtvirtinta ne tik pareiga pradėti tarnybinį patikrinimą ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tokios informacijos gavimo dienos, bet ir pareiga visais atvejais nušalinti asmenį nuo pareigų ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tarnybinio patikrinimo pradžios nepriklausomai nuo to, kokio patikimumo gautos informacijos ar skundo pagrindu ar dėl kokių švietimo įstaigos vadovo veiksmų pradėtas tarnybinis patikrinimas, t. y., pradėjus tarnybinį patikrinimą, švietimo įstaigos vadovas visais atvejais turi būti nušalintas nuo pareigų.

Pažymėtina ir tai, kad ginčijamoje Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) nurodyti subjektai, priimančys sprendimą dėl švietimo įstaigos vadovo, kuriam pradėtas tarnybinis patikrinimas, nušalinimo nuo pareigų, neturi galimybių įvertinti šios priemonės būtinumo ir jos proporcingumo, jiems nenustatyta pareiga panaikinti švietimo įstaigos vadovo nušalinimą nuo pareigų, kai ši priemonė tampa nebereikalinga, nenustatyti reikalavimai šios priemonės taikymo trukmei.

23. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija) švietimo įstaigų vadovų tarnybinių patikrinimų atlikimo ir laikino nušalinimo nuo pareigų teisinis reguliavimas įtvirtintas 2017 m. birželio 30 d. priėmus Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 37, 43, 47, 48, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 64, 68 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 5¹, 56³ straipsniais įstatymą. Iš šio įstatymo *travaux*

préparatoires matyti, kad nustatant tarnybinių patikrinimų atlikimo ir laikino nušalinimo nuo pareigų pagrindus siekta didinti švietimo įstaigų vadovų atsakomybę.

24. Šiame kontekste paminėtina, kad valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų tarnybinių patikrinimų atlikimo tvarka yra nustatyta 2018 m. liepos 19 d. švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-663 patvirtintame Valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų tarnybinio patikrinimo atlikimo tvarkos apraše (toliau – Tarnybinio patikrinimo atlikimo tvarkos aprašas) (1 punktas), kurio preambulėje nustatyta: „Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 59 straipsnio 15 dalimi, tvirtinu Valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų tarnybinių patikrinimų atlikimo tvarkos aprašą.“

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad priimant 2018 m. liepos 19 d. švietimo ir mokslo ministro įsakymą Nr. V-663, kuriuo patvirtintas Tarnybinio patikrinimo atlikimo tvarkos aprašas, jau buvo įsigaliojęs Seimo 2018 m. birželio 29 d. priimtas Švietimo įstatymo Nr. I-1489 59 straipsnio pakeitimo įstatymas (kaip minėta, jis įsigaliojo 2018 m. liepos 5 d., o Tarnybinio patikrinimo atlikimo tvarkos aprašas patvirtintas 2018 m. liepos 19 d.) ir Švietimo įstatymo 59 straipsnio 15 dalis (2017 m. birželio 30 d. redakcija) buvo tapusi jo 59 straipsnio 16 dalimi (2018 m. birželio 29 d. redakcija).

Tarnybinio patikrinimo atlikimo tvarkos aprašo 2 punkte nustatyta, kad tarnybinio patikrinimo pagrindas – gauta informacija (fizinio ar juridinio asmens pranešimas (skundas), visuomenės informavimo priemonėse paskelbta informacija, teisėsaugos, kitų institucijų pateikta informacija) (toliau – informacija) apie tai, kad vadovas galimai padarė darbo pareigų pažeidimą, galimai yra praradęs nepriekaištingą reputaciją (pagal Švietimo įstatymo 5¹ straipsnį (2017 m. birželio 30 d. redakcija)) ar galimai yra padaręs nusikalstamą veiką.

Pagal Tarnybinių patikrinimų atlikimo tvarkos aprašo 5 punktą švietimo įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas) ar jos (jo) įgaliotas asmuo arba savivaldybės meras, gavusi (-ęs) informaciją, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo informacijos gavimo dienos priima sprendimą pradėti tarnybinių patikrinimą, tarnybinio patikrinimo laikotarpiu nušalinti vadovą nuo pareigų, sudaro ne mažesnę kaip 3 narių tarnybinio patikrinimo komisiją, vieną iš komisijos narių paskiria pirmininku, nedelsdamas (bet ne ilgiau kaip per 3 darbo dienas) informuoja švietimo įstaigos vadovą apie pradedamą tarnybinių patikrinimą.

25. Ginčijamam Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintam teisiniam reguliavimui aktuali yra Lietuvos Respublikos darbo kodekso (2016 m. rugsėjo 14 d. redakcija) 58 straipsnio 3 dalis, kurioje nustatyti šiurkštūs darbo pareigų pažeidimai, ir Švietimo įstatymo 5¹ straipsnis (2017 m. birželio 30 d. redakcija), kuriame nustatyti atvejai, kai asmuo nėra laikomas nepriekaištingos reputacijos.

25.1. Pagal Darbo kodekso (2016 m. rugsėjo 14 d. redakcija) 58 straipsnio 3 dalį šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu gali būti laikomas:

- 1) neatvykimas į darbą visą darbo dieną ar pamainą be pateisinamos priežasties;
- 2) pasirodymas neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių, toksinių ar psichotropinių medžiagų darbo metu darbo vietoje, išskyrus atvejus, kai tokį apsvaigimą sukėlė profesinių pareigų vykdymas;
- 3) atsisakymas tikrintis sveikatą, kai toks tikrinimas pagal darbo teisės normas privalomas;
- 4) priekabiavimas dėl lyties ar seksualinis priekabiavimas, diskriminacinio pobūdžio veiksmai ar garbės ir orumo pažeidimas kitų darbuotojų ar trečiųjų asmenų atžvilgiu darbo metu ar darbo vietoje;
- 5) tyčia padaryta turtinė žala darbdaviui ar bandymas tyčia padaryti jam turtinės žalos;
- 6) darbo metu ar darbo vietoje padaryta nusikaltimo požymių turinti veika;
- 7) kiti pažeidimai, kuriais šiurkščiai pažeidžiamos darbuotojo darbo pareigos.

25.2. Švietimo įstatymo 5¹ straipsnyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) nustatyta, kad asmuo negali būti laikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu yra bent viena iš šių sąlygų:

- 1) jis yra teistas už sunkų ir (ar) labai sunkų nusikaltimą, neatsižvelgiant į tai, ar teistumas yra išnykęs, ar panaikintas, ar teistas už kitą tyčinį nusikaltimą, – jeigu teistumas neišnykęs ar nepanaikintas;
- 2) jis buvo atleistas iš pareigų už tarnybinį nusižengimą ar iš darbo už darbo pareigų ar darbo drausmės pažeidimą ir nuo atleidimo iš pareigų ar darbo nepraėjo treji metai;
- 3) jis piktnaudžiauja alkoholiu, psichotropinėmis, narkotinėmis ar kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis;
- 4) jo elgesys ir veikla nėra suderinami su švietimo ir mokslo ministro patvirtinto Pedagogų etikos kodekso reikalavimais.

25.3. Pažymėtina, kad Darbo kodekso (2016 m. rugsėjo 14 d. redakcija) 58 straipsnio 3 dalyje nėra nustatyta išsamaus šiurkščių darbo pareigų pažeidimų sąrašo: šiurkščiais darbo pareigų pažeidimais laikomi *inter alia* neatvykimas į darbą visą darbo dieną ar pamainą be pateisinamos priežasties, pasirodymas neblaiviam ar apsvaigusiam nuo narkotinių, toksinių ar psichotropinių medžiagų darbo metu darbo vietoje, priekabiavimas dėl lyties ar seksualinis priekabiavimas; jais taip pat laikomi bet kokie pažeidimai, kuriais šiurkščiai pažeidžiamos darbuotojo darbo pareigos. Pažymėtina ir tai, kad Švietimo įstatymo 5¹ straipsnyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) taip pat nėra nustatyta išsamaus atvejų, kai asmuo negali būti laikomas nepriekaištingos reputacijos, sąrašo: šiems atvejams *inter alia* priskiriami teistumas už sunkų ir (ar) labai sunkų nusikaltimą, piktnaudžiavimas alkoholiu, psichotropinėmis, narkotinėmis ar kitomis psichiką veikiančiomis

medžiagomis; jiems taip pat priskiriamas elgesys ir veikla, nesuderinami su bet kokiais švietimo ir mokslo ministro patvirtinto Pedagogų etikos kodekso reikalavimais.

Taigi pagal Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą, aiškinamą kartu su įtvirtintuoju Darbo kodekso (2016 m. rugsėjo 14 d. redakcija) 58 straipsnio 3 dalyje ir Švietimo įstatymo 5¹ straipsnyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija), tarnybinis patikrinimas turi būti pradėtas ir asmuo turi būti nušalintas nuo pareigų nepriklausomai nuo to, koks pažeidimas, kuriuo šiurkščiai pažeidžiamos darbuotojo darbo pareigos, galėjo būti padarytas, ir nepriklausomai nuo to, kokie pedagogų etikos reikalavimai galėjo būti pažeisti.

26. Šioje konstitucinės justicijos byloje paminėtinės kai kurių kitų teisės aktų, kuriuose įtvirtintas nušalinimas nuo pareigų, nuostatos.

26.1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 157 straipsnyje (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) nustatyta:

„1. Nusikalstamos veikos tyrimo metu ikiteisminio tyrimo teisėjas, gavęs prokuroro prašymą, nutartimi turi teisę laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla, jei tai būtina, kad būtų greičiau ir nešališkiau ištirta nusikalstama veika ar užkirsta įtariamajam galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas. Nutartis laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų siunčiama įtariamąjo darbdaviui vykdyti.

2. Laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas negali trukti ilgiau kaip šešis mėnesius. Prireikus šios priemonės taikymas gali būti pratęstas dar iki trijų mėnesių. Pratęsimų skaičius neribojamas.

3. Nutartį laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla, taip pat nutartį pratęsti šios priemonės taikymo terminą per septynias dienas nuo nutarties paskelbimo įtariamajam dienos įtariamasis ar jo gynėjas gali apskųsti aukštesniajam teismui. Šio teismo priimta nutartis yra galutinė ir neskundžiama.

4. Kai byla perduota į teismą, dėl laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo nusprendžia teismas, kurio žinioje yra byla.

5. Ikiteisminio tyrimo metu prokuroras, o perdavus bylą teismui – teismas privalo panaikinti laikiną nušalinimą nuo pareigų ar laikiną teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymą, kai ši priemonė pasidaro nebereikalinga.“

Taigi šiame straipsnyje *inter alia* įtvirtinta baudžiamajame procese taikoma procesinė prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo pareigų.

26.1.1. Šiame kontekste pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas 2016 m. vasario 17 d. nutarime yra pažymėjęs, kad BPK 157 straipsnyje (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) įtvirtinto laikino nušalinimo nuo pareigų teisiniu reguliavimu, be kita ko:

- apibrėžti subjektai, turintys teisę priimti sprendimą taikyti šią procesinę prievartos priemonę ir pratęsti jos taikymą: tik ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas (kai byla perduota teismui) gali nutartimi laikinai nušalinti įtariamąjį (kaltinamąjį) nuo pareigų ir pratęsti paskirtos priemonės taikymą;

- nustatyti laikino nušalinimo nuo pareigų taikymo pagrindą sudarantys tikslai: greičiau ir nešališkiau ištirti nusikalstamą veiką ar užkirsti įtariamajam galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas;

- įtvirtintas būtinumo kriterijus, kuriuo turi būti vadovaujamasi sprendžiant dėl šios procesinės prievartos priemonės taikymo (taikymo pratęsimo): laikinas nušalinimas nuo pareigų gali būti taikomas tik tada, kai tai yra būtina; kartu nustatyta prokuroro (ikiteisminio tyrimo metu) ir teismo (bylą perdavus teismui) pareiga panaikinti laikiną nušalinimą nuo pareigų, kai ši priemonė tampa nebereikalinga;

- įtvirtinti reikalavimai šios procesinės prievartos priemonės taikymo trukmei: paprastai laikinas nušalinimas nuo pareigų negali trukti ilgiau kaip šešis mėnesius; nustatyta galimybė prireikus pratęsti šios priemonės taikymą dar iki trijų mėnesių; pratęsimų skaičius nėra ribojamas;

- įtvirtinta galimybė nutartis dėl laikino nušalinimo nuo pareigų ir šios priemonės taikymo pratęsimo apskųsti aukštesniajam teismui.

26.1.2. Taigi, atsižvelgiant į BPK 157 straipsnyje (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) įtvirtintą teisinį reguliavimą, pažymėtina, kad baudžiamajame procese taikomai priemonei – nušalinimui nuo pareigų – nustatyti *inter alia* tokios priemonės taikymo būtinumo ir proporcingumo kriterijai, o šią priemonę taikantiems nurodytiems subjektams paliekama teisė *inter alia* nuspręsti taikyti šią procesinę prievartos priemonę ir (ar) pratęsti jos taikymą ar atsisakyti tokių veiksmų.

26.2. Darbo kodekso 49 straipsnyje „Darbo sutarties vykdymo sustabdymas darbdavio ar kitų asmenų iniciatyva“ nustatyta:

„1. Jeigu darbuotojas pasirodė darbe apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų, darbdavys tą dieną (pamainą) jį nušalina nuo darbo, neleisdamas jam dirbti ir nemokėdamas darbo užmokesčio.

2. Darbdavys taip pat raštu nušalina darbuotoją nuo darbo, neleisdamas jam dirbti ir nemokėdamas darbo užmokesčio, pagal pareigūnų arba organų, kuriems įstatymai suteikia nušalinimo teisę, rašytinį reikalavimą iki trijų mėnesių. Jame turi būti nurodyta, kuriam laikui darbuotojas nušalinamas, nušalinimo priežastis ir teisinis pagrindas.

3. Darbdavys, tirdamas darbuotojo galimo padaryto darbo pareigų pažeidimo aplinkybes, gali nušalinti darbuotoją nuo darbo iki trisdešimt kalendorinių dienų mokėdamas jam vidutinį jo darbo užmokestį.

4. Nušalintas darbuotojas, jeigu jis sutinka, gali būti perkeltas į kitą darbą, jeigu toks perkėlimas neprieštarauja nušalinimo tikslui.

5. Nušalinimo terminui pasibaigus, darbuotojas grąžinamas į ankstesnį darbą, jeigu dėl nušalinimo neatsirado pagrindas nutraukti darbo sutartį.

6. Jeigu darbuotojas darbdavio arba tam įgaliotų organų arba pareigūnų reikalavimu buvo nušalintas nuo darbo nepagrįstai, jam įstatymų nustatyta tvarka atlyginama žala.

7. Ginčai dėl nušalinimo pagrįstumo ir žalos atlyginimo nagrinėjami darbo ginčams dėl teisės nagrinėti nustatyta tvarka.“

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Darbo kodekso 49 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą darbuotojas darbdavio ar kitų asmenų iniciatyva privalo būti nušalinamas nuo darbo konkrečiais šio straipsnio 1, 2 dalyse numatytais atvejais, kaip antai: kai darbuotojas pasirodo darbe apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų arba pagal pareigūnų ar organų, kuriems įstatymai suteikia nušalinimo teisę, rašytinį reikalavimą. Taigi tik Darbo kodekso 49 straipsnio 1, 2 dalyse numatytais atvejais darbuotojo nušalinimas nuo darbo yra būtinas.

Tuo tarpu pagal Darbo kodekso 49 straipsnio 3 dalį darbdaviui, tiriančiam darbuotojo galimai padaryto darbo pareigų pažeidimo aplinkybes, suteikta teisė, atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, nušalinti darbuotoją nuo darbo, be to, yra nustatytas *inter alia* tokio nušalinimo terminas ir galimybė darbuotoją perkelti į kitą darbą.

26.3. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) 34 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės tarnautoją į pareigas priimančias asmuo arba, jeigu valstybės tarnautoją į pareigas priima Seimas, Vyriausybė, savivaldybės taryba, atitinkamai Seimo Pirmininkas, Ministras Pirmininkas, savivaldybės meras pradeda tarnybinio nusižengimo tyrimą savo sprendimu arba kai gauna oficialią informaciją apie valstybės tarnautojo tarnybinį nusižengimą.

Valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) 40 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybės tarnautojas nuo pareigų privalo būti nušalintas:

1) jeigu valstybės tarnautojas darbo vietoje pasirodė neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Šiuo atveju valstybės tarnautojas nušalinamas likusiam tos dienos (pamainos) darbo laikui;

2) jeigu nėra pareigų, į kurias valstybės tarnautojas gali būti perkeltas Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nustatyta tvarka jam uždraudus dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, arba valstybės tarnautojas nesutinka būti perkeltas į kitas pareigas. Šiuo atveju valstybės tarnautojas nušalinamas Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nustatyta tvarka atliekamo patikrinimo laikotarpiui;

3) jeigu šio straipsnio 3 dalyje nurodyti asmenys gauna informacijos, kad valstybės tarnautojas įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams. Šiuo atveju valstybės tarnautojas nušalinamas iki baudžiamojo proceso pabaigos;

4) kitų įstatymų nustatytų subjektų sprendimu šių įstatymų nustatytomis sąlygomis ir tvarka.

2. Valstybės tarnautojas nuo pareigų gali būti nušalintas, jeigu:

1) dėl valstybės tarnautojo yra pradėtas tarnybinio nusižengimo tyrimas ar tarnybinis patikrinimas ir valstybės tarnautojas toliau eidamas pareigas trukdo ar siekia paveikti tarnybinio nusižengimo tyrimo ar tarnybinio patikrinimo eigą ar rezultatus. Šiuo atveju valstybės tarnautojas nušalinamas tarnybinio nusižengimo tyrimo ar tarnybinio patikrinimo laikui (į šį terminą neįskaitomas valstybės tarnautojo laikinojo nedarbingumo ar atostogų laikas);

2) tarnybinio nusižengimo tyrimas ar tarnybinis patikrinimas atliekamas dėl veikos, už kurią valstybės tarnautojas gali būti atleistas iš pareigų. Šiuo atveju valstybės tarnautojas nušalinamas tarnybinio nusižengimo tyrimo ar tarnybinio patikrinimo laikui (į šį terminą neįskaitomas valstybės tarnautojo laikinojo nedarbingumo ar atostogų laikas).“

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) 40 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose įtvirtinti konkretūs atvejai, kada valstybės tarnautojas privalo būti nušalintas nuo pareigų, kaip antai: kai valstybės tarnautojas pasirodo darbo vietoje neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų arba kai nėra pareigų, į kurias valstybės tarnautojas gali būti perkeltas, uždraudus jam dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija arba kitų įstatymų nustatytų subjektų sprendimu. Taigi tik Valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) 40 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose numatytais atvejais valstybės tarnautojo nušalinimas nuo pareigų yra būtinas.

Tuo tarpu Valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) 40 straipsnio 2 dalyje nustatytais atvejais valstybės tarnautojas gali, bet neprivalo būti nušalintas nuo pareigų.

IV

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

27. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalys (2018 m. birželio 29 d. redakcija) tiek, kiek nurodyta, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui ir ar Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalis (2018 m. birželio 29 d. redakcija) neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

28. Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis teisinės valstybės principas yra universalus, juo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija; šis

principas itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų, jo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose.

28.1. Konstitucinis teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės (*inter alia* 2000 m. vasario 23 d., 2013 m. gegužės 16 d., 2018 m. gegužės 4 d. nutarimai).

28.2. Konstitucinio Teismo aktuose taip pat ne kartą konstatuota, kad vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų yra konstitucinis proporcingumo principas, kuris reiškia, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (*inter alia* 2009 m. gruodžio 11 d., 2013 m. spalio 9 d., 2015 m. vasario 26 d. nutarimai).

Reikalavimas asmens teisių ir laisvių įstatymu neriboti labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, *inter alia* suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus: ribojantis asmens teises ir laisves įstatymo nustatytas teisinis reguliavimas turi būti toks, kad sudarytų prielaidas kiek įmanoma įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją ir, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, atitinkamai individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas ribojančias jo teises priemones (2011 m. liepos 7 d., 2016 m. vasario 17 d., 2019 m. birželio 25 d. nutarimai).

28.3. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad neatskiriamas konstitucinio teisinės valstybės principo turinio elementas yra ir konstitucinis teisingumo principas (*inter alia* 2010 m. gruodžio 22 d., 2011 m. lapkričio 17 d., 2019 m. birželio 7 d. nutarimai); teisingumas gali būti įgyvendintas užtikrinant tam tikrą interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos (*inter alia* 2008 m. gruodžio 24 d., 2015 m. gegužės 14 d., 2019 m. birželio 7 d. nutarimai).

29. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad konstitucinis teisinės valstybės principas neatsiejamas ir nuo Konstitucijoje, *inter alia* jos 29 straipsnyje, įtvirtinto asmenų lygiateisiškumo principo. Konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimas kartu yra konstitucinių teisingumo, darnios visuomenės imperatyvų, taigi ir konstitucinio teisinės valstybės principo, pažeidimas (*inter alia* 2012 m. vasario 6 d., 2013 m. balandžio 30 d., 2014 m. balandžio 14 d. nutarimai).

29.1. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad šiose Konstitucijos 29 straipsnio normose yra įtvirtintas visų asmenų lygybės principas. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja

vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai (*inter alia* 2012 m. vasario 27 d., 2017 m. sausio 25 d., 2019 m. vasario 15 d. nutarimai).

29.2. Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas suponuoja pareigą įstatymų leidėjui nustatyti vienodą (nediferencijuotą) teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų kategorijų, esančių vienodoje padėtyje, atžvilgiu, kai tarp tų asmenų kategorijų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas jų traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (*inter alia* 2013 m. vasario 22 d., 2015 m. vasario 6 d., 2018 m. birželio 6 d. nutarimai).

30. Šioje konstitucinės justicijos byloje aktualios yra ir Konstitucijos 40 straipsnio nuostatos.

Konstitucijos 40 straipsnyje nustatyta:

„Valstybinės ir savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigos yra pasaulietinės. Jose tėvų pageidavimu mokoma tikybos.

Įstatymo nustatyta tvarka gali būti steigiamos nevalstybinės mokymo bei auklėjimo įstaigos.

<...>

Valstybė prižiūri mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą.“

30.1. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, jog Konstitucijos 40 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad turi būti steigiamos valstybinės ir savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigos. Pažymėtina ir tai, kad Konstitucijos 40 straipsnio 2 dalyje numatyta galimybė įstatymo nustatyta tvarka steigti ir nevalstybines mokymo bei auklėjimo įstaigas.

30.2. Aiškindamas Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad joje įtvirtinta ne tik valstybės teisė, bet ir pareiga prižiūrėti mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą (*inter alia* 2000 m. birželio 13 d., 2011 m. gruodžio 22 d., 2018 m. birželio 29 d. nutarimai); mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklos priežiūra apima Konstitucijos ir įstatymų laikymosi priežiūrą ir kontrolę; valstybė (jos institucijos) gali taikyti įvairius įstatymuose nustatytus kontrolės būdus ir formas (2000 m. birželio 13 d., 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimai); valstybine mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklos priežiūra yra užtikrinamas vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų laikymasis, garantuojama mokymo ir dėstymo turinio bei lygio atitiktis valstybės pripažįstamai kvalifikacijai (2000 m. birželio 13 d., 2011 m. gruodžio 22 d., 2018 m. birželio 29 d. nutarimai).

30.3. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad valstybės pareiga pagal Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį prižiūrėti mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą apima *inter alia* valstybės pareigą tiek valstybinėse ir savivaldybių, tiek nevalstybinėse mokymo bei auklėjimo įstaigose užtikrinti vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų laikymąsi ir garantuoti mokymo ir dėstymo turinio bei lygio atitiktį valstybės pripažįstamai kvalifikacijai.

Įgyvendindamas šią valstybės pareigą, įstatymų leidėjas pagal Konstituciją, *inter alia* jos 40 straipsnio 4 dalį, turi diskreciją nustatyti, kokiomis įstatyme ar kituose teisės aktuose

nustatytomis priemonėmis tinkamos kokybės švietimas ir valstybės nustatytų vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų laikymasis bus užtikrinamas tiek valstybinėse ir savivaldybių, tiek nevalstybinėse mokymo ir auklėjimo įstaigose.

31. Kaip minėta, pagal Konstitucijos 40 straipsnio 2 dalį įstatymų nustatyta tvarka gali būti steigiamos nevalstybinės mokymo ir auklėjimo įstaigos. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjui reguliuojant tokių nevalstybinių mokymo ir auklėjimo įstaigų steigimo tvarką ir (ar) jų veiklą turi būti paisoma Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtintų konstitucinių imperatyvų, *inter alia* Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų *inter alia* asmens ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos, taip pat šio straipsnio 3 dalyje nustatytos valstybės pareigos reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei.

31.1. Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos sąvoka yra plati, ji grindžiama asmens laisve ir teise turėti nuosavybę; ši sąvoka apima teisę laisvai pasirinkti verslą, teisę laisvai sudaryti sutartis, sąžiningos konkurencijos laisvę, ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumą ir kt. (*inter alia* 2009 m. kovo 27 d., 2014 m. gegužės 9 d., 2018 m. gruodžio 21 d. nutarimai); asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva – tai teisių galimybių visuma, sudaranti prielaidas asmeniui savarankiškai priimti jo ūkinei veiklai reikalingus sprendimus (*inter alia* 2014 m. gegužės 9 d., 2015 m. balandžio 3 d., 2018 m. gruodžio 21 d. nutarimai).

31.2. Aiškindamas Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies nuostatas Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, gali nustatyti diferencijuotą teisinį reguliavimą, kurį lemia ūkinės veiklos specifiška; atsižvelgdama į ūkinės veiklos specifiką, valstybė gali naudoti įvairias teisinio reguliavimo priemones (*inter alia* 2009 m. kovo 2 d., 2015 m. balandžio 3 d., 2017 m. gegužės 30 d. nutarimai).

32. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 40 straipsnio 2 dalį įstatymų leidėjas, reguliuodamas nevalstybinių mokymo ir auklėjimo įstaigų steigimą bei veiklą, turi derinti Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą valstybės pareigą reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, su Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtintomis asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva. Atsižvelgiant į tai, pagal Konstituciją tam tikru mastu galimas diferencijuotas nevalstybinių bei valstybinių ir savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklos teisinis reguliavimas. Nustatant tokį teisinį reguliavimą, kartu būtina paisyti konstitucinio teisinės valstybės principo reikalavimų, *inter alia* konstitucinio proporcingumo principo, reiškiančio, kad valstybė, pagal Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį prižiūradama *inter alia* nevalstybinių mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą, neturi šių įstaigų savininkų teisės savarankiškai priimti jų veiklai reikalingus sprendimus varžyti labiau, negu reikia

tinkamos kokybės švietimui ir valstybės nustatytų vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų laikymuisi užtikrinti.

33. Šioje konstitucinės justicijos byloje aktuali yra ir Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostata „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“.

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą suponuoja galimybę laisvai rinktis ne tik darbą ar verslą privačios ūkinės veiklos srityje, bet ir kitą įvairaus pobūdžio darbinę veiklą; ši teisė neturi būti aiškinama tik lingvistiškai ir neturi būti suprantama tik kaip teisė pasirinkti darbą, ji sietina ir su santykiais, susiklostančiais asmeniui jau pasirinkus darbą ir jį atliekant (2016 m. vasario 17 d. nutarimas); Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą gali būti ribojama, jeigu laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; apribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves bei Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; apribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (*inter alia* 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2016 m. vasario 17 d. nutarimas).

V

Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalių (2018 m. birželio 29 d. redakcija) atitikties Konstitucijai vertinimas

34. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje pagal pareiškėjos Seimo narių grupės prašymą *inter alia* tirama, ar Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalys (2018 m. birželio 29 d. redakcija) tiek, kiek jose, pasak pareiškėjos, nenustatyta, kad nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai turi atitikti tokius pačius kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovai.

35. Minėta, kad pareiškėja tiek, kiek nurodyta, Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo atitiktimi Konstitucijai abejoja iš esmės dėl to, kad, jos nuomone, nustatant skirtingus reikalavimus kandidatams į nevalstybinių švietimo įstaigų ir valstybinių ar savivaldybių švietimo įstaigų vadovus, pastarieji yra diskriminuojami.

36. Sprendžiant dėl Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalių (2018 m. birželio 29 d. redakcija) tiek, kiek nurodyta, atitikties Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas suponuoja pareigą įstatymų leidėjui nustatyti vienodą (nediferencijuotą) teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų

kategorijų, esančių vienodoje padėtyje, atžvilgiu, kai tarp tų asmenų kategorijų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas jų traktavimas būtų objektyviai pateisinamas;

- konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimas kartu yra konstitucinių teisingumo, darnios visuomenės imperatyvų, taigi ir konstitucinio teisinės valstybės principo, pažeidimas.

37. Minėta ir tai, kad pagal ginčijamą tiek, kiek nurodyta, Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą:

- švietimo ir mokslo ministras nustato tik valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovų kvalifikacinius reikalavimus;

- nustatyta, kad į nevalstybinių švietimo įstaigų vadovų pareigas asmenys skiriami ir iš jų atleidžiami kitų įstatymų nustatyta tvarka;

- nenustatyta, kas tvirtina nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams keliamus kvalifikacinius reikalavimus.

Taip pat minėta, kad pagal ginčijamą Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą reikalavimo nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams nustatyti tokius pačius (vienodus) kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovams nėra nustatyta.

38. Taigi, atsižvelgiant į Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą, darytina išvada, kad juo valstybinių ar savivaldybių švietimo įstaigų ir nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams keliamų kvalifikacinių reikalavimų atžvilgiu nustatytas nevienodas (diferencijuotas) teisinis reguliavimas.

39. Vadinas, šioje konstitucinės justicijos byloje pareiškėjos prašymo kontekste vertintina, ar Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) nustatytas nevienodas valstybinių ar savivaldybių švietimo įstaigų ir nevalstybinių švietimo įstaigų vadovų traktavimas dėl jiems nustatomų kvalifikacinių reikalavimų gali būti objektyviai pateisinamas, t. y. turi būti vertinami valstybinių ar savivaldybių ir nevalstybinių švietimo įstaigų statusas ir jo ypatumai.

40. Šiame kontekste paminėtina, jog Konstitucijos 40 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad turi būti steigiamos valstybinės ir savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigos, o šio straipsnio 2 dalyje numatyta galimybė įstatymo nustatyta tvarka taip pat steigti nevalstybines mokymo ir auklėjimo įstaigas.

40.1. Minėta, jog iš Švietimo įstatymo 2 straipsnio 20, 25, 37 dalyse (2016 m. balandžio 7 d. redakcija), 43 straipsnio 1 dalyje (2017 m. gruodžio 14 d. redakcija), 43 straipsnio 3 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) nustatyto teisinio reguliavimo matyti, kad valstybinė ir savivaldybės mokykla yra viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė arba viešoji įstaiga, kurios

savininkė arba viena iš dalininkų yra atitinkamai valstybė arba savivaldybė (kai valstybė nedalyvauja dalininkės teisėmis); nevalstybinė mokykla pagal Švietimo įstatymo 43 straipsnio 3 dalį (2017 m. birželio 30 d. redakcija) yra juridinis asmuo, kurio teisinę formą turi teisę pasirinkti (nustatyti) jos savininkas (dalyvių susirinkimas), o jo savininkė ar viena iš dalininkų nėra valstybė ar savivaldybė. Taigi iš šio aptarto teisinio reguliavimo matyti, kad juo yra įtvirtintas nevienodas valstybinių ar savivaldybių ir nevalstybinių mokyklų teisinis statusas.

40.2. Vadinas, nepaisant to, kad tiek nevalstybinių, tiek valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovai jų darbo funkcijų (t. y. vadovavimo atitinkamai švietimo įstaigai) požiūriu gali būti laikomi esančiais panašioje (vienodoje) padėtyje, vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, valstybinių ar savivaldybių ir nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai vadovauja įstaigoms, kurių teisinis statusas yra skirtingas, pagal Konstituciją nėra teisinio pagrindo teigti, kad įstatymų leidėjas, nustatydamas pareiškėjo ginčijamą (*inter alia* asmenų lygiateisiškumo aspektu) teisinį reguliavimą, pagal kurį reikalavimo nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams nustatyti tokius pačius (vienodus) kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas) vadovams nėra nustatyta, nesivadovavo objektyviu teisinio reguliavimo diferencijavimo kriterijumi ir kad toks diferencijavimas, atsižvelgiant į minėtą skirtingą švietimo įstaigų teisinį statusą, pagal Konstitucijos 29 straipsnį negali būti objektyviai pateisinamas.

41. Minėta, kad pagal Konstitucijos 40 straipsnio 2 dalį įstatymų leidėjas, reguliuodamas nevalstybinių mokymo ir auklėjimo įstaigų steigimą bei veiklą, turi derinti Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą valstybės pareigą reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, su Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtintomis asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva; atsižvelgiant į tai, pagal Konstituciją tam tikru mastu galimas diferencijuotas nevalstybinių bei valstybinių ir savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklos teisinis reguliavimas, kurį nustatant būtina paistyti ir konstitucinio teisinės valstybės principo reikalavimų, *inter alia* konstitucinio proporcingumo principo, reiškiančio, kad valstybė, pagal Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį prižiūrėdama *inter alia* nevalstybinių mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą, neturi šių įstaigų savininkų teisės savarankiškai priimti jų veiklai reikalingus sprendimus varžyti labiau, negu reikia tinkamos kokybės švietimui ir valstybės nustatytų vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų laikymuisi užtikrinti. Minėta ir tai, kad įstatymų leidėjas, įgyvendindamas pagal Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį valstybės pareigą prižiūrėti *inter alia* nevalstybinių mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą, turi diskreciją nustatyti, kokiomis įstatyme ar kituose teisės aktuose nustatytomis priemonėmis tinkamos kokybės švietimas ir valstybės nustatytų vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų laikymasis bus užtikrinami tiek valstybinėse ir savivaldybių, tiek nevalstybinėse mokymo ir auklėjimo įstaigose.

41.1. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste taip pat pažymėtina, kad, kaip minėta:

– švietimo kokybę pagal Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) 37 straipsnio 1 dalį privalo užtikrinti valstybė, visose švietimo įstaigose garantuodama ją minėtomis Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija) nustatytomis priemonėmis, taikomomis tiek nevalstybinėms, tiek valstybinėms ir savivaldybių švietimo įstaigoms;

– pagal Švietimo įstatymo 5 straipsnyje ir šio įstatymo 59 straipsnio 8 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą švietimo sistemos veiksmingumo principas apima švietimo įstaigos, *inter alia* nevalstybinės mokyklos, vadovo atsakomybę už veiksmingą vadovavimą šiai įstaigai ir jos teikiamo švietimo kokybę.

41.2. Taip pat minėta, kad iš Švietimo įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje (2017 m. gruodžio 14 d. redakcija), 3 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo kyla nevalstybinės švietimo įstaigos, *inter alia* nevalstybinės mokyklos, savininko (dalyvių susirinkimo) įgaliojimai nustatyti švietimo įstaigos vadovui keliamus kvalifikacinius reikalavimus, kad būtų užtikrinti tinkamas minėtu Švietimo įstatymo 59 straipsnio 8 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu nustatytų švietimo įstaigos vadovo funkcijų vykdymas ir atsakomybė už veiksmingą vadovavimą šiai įstaigai ir jos teikiamo švietimo kokybę.

41.3. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad valstybės pareiga pagal Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį tiek valstybinėse ir savivaldybių, tiek nevalstybinėse mokymo bei auklėjimo įstaigose užtikrinti vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų laikymąsi ir garantuoti mokymo ir dėstymo turinio bei lygio atitiktį valstybės pripažįstamai kvalifikacijai, gali būti įgyvendinama taikant kitas būtinas ir proporcingas įstatymų leidėjo numatytas priemones, kaip antai numatytąsias Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija), *inter alia* švietimo stebėseną, nuolat atliekamą mokyklų išorinį vertinimą (37 straipsnio 4 dalis (2017 m. birželio 30 d. redakcija)), reikalavimus mokytojų kvalifikacijai, kurie taip pat nustatyti Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija) (48 straipsnis su 2017 m. birželio 30 d. pakeitimais), mokymosi pasiekimų vertinimo vykdymą (38 straipsnis (2017 m. gruodžio 14 d. redakcija)), reikalavimus formaliojo švietimo programoms (43 straipsnio 7 dalis) bei mokyklų veiklai ir aplinkai (40 straipsnis), taikomas *inter alia* nevalstybinėms švietimo įstaigoms. Taigi valstybės pareiga pagal Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį prižiūrėti *inter alia* nevalstybinių mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą užtikrinama kitomis minėtomis Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija) numatytomis priemonėmis, o tokia priemonė, kaip reikalavimas nevalstybinių švietimo įstaigų vadovams nustatyti tokius pačius (vienodus) kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovams, pagal Konstituciją yra nebūtina.

Vadinasi, pareiškėjos tiek, kiek nurodyta, ginčijamas teisinis reguliavimas, nustatytas Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija), negali būti vertinamas kaip būtina esminė prielaida įgyvendinti iš Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies valstybei

kylančią pareigą prižiūrėti mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą tiek valstybinėse ir savivaldybių, tiek nevalstybinėse mokymo ir auklėjimo įstaigose.

42. Konstatuotina, kad ginčijamu Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalyse (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas nepažeidė ir konstitucinio teisinės valstybės principo reikalavimų, *inter alia* konstitucinio proporcingumo principo, reiškiančio, kad valstybė, pagal Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį prižiūrėdama *inter alia* nevalstybinių mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą, neturi šių įstaigų savininkų teisės savarankiškai priimti jų veiklai reikalingus sprendimus varžyti labiau, negu reikia tinkamos kokybės švietimui ir valstybės nustatytų vienodų švietimo ir išsilavinimo standartų laikymuisi užtikrinti, *inter alia* neproporcingai nesuvaržė iš Švietimo įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje (2017 m. gruodžio 14 d. redakcija), 3 dalyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo kylančių nevalstybinės švietimo įstaigos, *inter alia* nevalstybinės mokyklos, savininko (dalyvių susirinkimo) įgaliojimų nustatyti švietimo įstaigos vadovui keliamus kvalifikacinius reikalavimus.

43. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalys (2018 m. birželio 29 d. redakcija) tiek, kiek jose nenustatyta, kad nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai turi atitikti tokius pačius kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovai, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

VI

Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalies (2018 m. birželio 29 d. redakcija) atitikties

Konstitucijai vertinimas

44. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje pagal pareiškėjos Seimo narių grupės prašymą *inter alia* tiriama, ar konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalis (2018 m. birželio 29 d. redakcija) tiek, kiek pagal ją, gavus bet kokią informaciją apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tokios informacijos gavimo dienos privalo būti pradėtas tarnybinis patikrinimas, o tarnybinio patikrinimo laikotarpiu švietimo įstaigos vadovas privalo būti nušalintas nuo pareigų.

45. Minėta, kad pareiškėja tiek, kiek nurodyta, Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo atitiktimi Konstitucijai abejoja iš esmės dėl to, kad, pasak pareiškėjos, gavus bet kokią, net ir nepatikimą ar akivaizdžiai melagingą informaciją apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, ir ne vėliau kaip per 3 darbo dienas privalomai pradėjus tarnybinį patikrinimą, jo atlikimo laikotarpiu švietimo įstaigos vadovas visais atvejais privalo būti nušalintas nuo pareigų; privalomas nušalinimas nuo pareigų net neišanalizavus gautos informacijos

esmės ir jos pagrįstumo yra neproporcingas juo siekiamiems tikslams, neatitinka konstitucinio protingumo principo.

46. Sprendžiant dėl Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalies (2018 m. birželio 29 d. redakcija) tiek, kiek nurodyta, atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui pažymėtina, kad, kaip minėta:

- konstitucinis teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės;

- vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų yra konstitucinis proporcingumo principas, reiškiantis, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti;

- reikalavimas asmens teisių ir laisvių įstatymu neriboti labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, *inter alia* suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus;

- neatskiriamas konstitucinio teisinės valstybės principo turinio elementas yra ir konstitucinis teisingumo principas; teisingumas gali būti įgyvendintas užtikrinant tam tikrą interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos.

47. Kaip minėta, pagal ginčijamą Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą:

- tarnybinis patikrinimas privalo būti pradėtas gavus bet kokią informaciją ar asmens skundą apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos; taigi yra įtvirtinta švietimo įstaigos savininko teisės ir pareigas įgyvendinančios institucijos (dalyvių susirinkimo) ar jos (jo) įgalioto asmens arba savivaldybės mero pareiga pradėti tarnybinį patikrinimą visais atvejais, remiantis ne tik oficialia valstybės institucijų pateikta informacija, bet ir anonimine ar visiškai neargumentuota, subjektyvia asmens nuomone pagrįsta ar kitokia bet kokio patikimumo informacija;

- nei ginčijamoje Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija), nei kitose Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) nuostatose nėra įtvirtinta jokių reikalavimų informacijai (kaip antai tokios informacijos ar skundo patikimumas, pagrįstumas, pareiga patikrinti tokią gautą informaciją), kurią gavus privalo būti pradėtas tarnybinis patikrinimas;

- jame įtvirtinta ne tik pareiga pradėti tarnybinį patikrinimą ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tokios informacijos gavimo dienos, bet ir pareiga visais atvejais nušalinti asmenį nuo pareigų ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tarnybinio patikrinimo pradžios nepriklausomai nuo

to, kokio patikimumo gautos informacijos ar skundo pagrindu ar dėl kokių švietimo įstaigos vadovo veiksmų pradėtas tarnybinis patikrinimas, t. y., pradėjus tarnybinį patikrinimą, švietimo įstaigos vadovas visais atvejais turi būti nušalintas nuo pareigų.

47.1. Minėta ir tai, kad ginčijamoje Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) nurodyti subjektai, priimančys sprendimą dėl švietimo įstaigos vadovo, kuriam pradėtas tarnybinis patikrinimas, nušalinimo nuo pareigų, neturi galimybių įvertinti šios priemonės būtinumo ir jos proporcingumo, jiems nenustatyta pareiga panaikinti švietimo įstaigos vadovo nušalinimą nuo pareigų, kai ši priemonė tampa nebereikalinga, nenustatyti reikalavimai šios priemonės taikymo trukmei.

47.2. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad, kaip minėta, pagal Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą, aiškinamą kartu su įtvirtintuoju Darbo kodekso (2016 m. rugsėjo 14 d. redakcija) 58 straipsnio 3 dalyje ir Švietimo įstatymo 5¹ straipsnyje (2017 m. birželio 30 d. redakcija), tarnybinis patikrinimas turi būti pradėtas ir asmuo turi būti nušalintas nuo pareigų nepriklausomai nuo to, koks pažeidimas, kuriuo šiurkščiai pažeistos darbuotojo darbo pareigos, galėjo būti padarytas, ir nepriklausomai nuo to, kokie pedagogų etikos reikalavimai galėjo būti pažeisti.

47.3. Minėta, kad Švietimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. redakcija) švietimo įstaigų vadovų tarnybinių patikrinimų atlikimo ir laikino nušalinimo nuo pareigų teisinis reguliavimas įtvirtintas 2017 m. birželio 30 d. priėmus Švietimo įstatymo Nr. I-1489 37, 43, 47, 48, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 64, 68 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 5¹, 56³ straipsniais įstatymą. Iš šio įstatymo *travaux préparatoires* matyti, kad nustatant tarnybinių patikrinimų atlikimo ir laikino nušalinimo nuo pareigų pagrindus siekta didinti švietimo įstaigų vadovų atsakomybę.

47.4. Šioje konstitucinės justicijos byloje pažymėtina ir tai, kad ginčijamoje nuostatoje imperatyviai įtvirtinus privalomo tarnybinio patikrinimo teisinį reguliavimą, t. y. nustačius, jog pagrindas pradėti tokį patikrinimą yra vien informacijos, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, gavimo faktas, tačiau eksplicitiškai neįtvirtinus jokių reikalavimų tokiai informacijai (kaip antai: kad informacija turi būti oficiali, pagrįsta, patikima, teikiama nepiktnaudžiaujančio jos teikimo teise asmens, kad ji turi būti patikrinama ar pan.), sudaromos prielaidos kilti situacijoms, kai, gavus anoniminę ar visiškai neargumentuotą, subjektyvia asmens nuomone pagrįstą ar kitokią bet kokio patikimumo informaciją ar informaciją, pateiktą piktnaudžiaujant jos teikimo teise, Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) nurodyti subjektai bet koku atveju privalo pradėti tarnybinį patikrinimą, o jį pradėję privalo visais atvejais nušalinti minėtą vadovą nuo pareigų ir neturi jokių galimybių įvertinti šios priemonės būtinumo ir proporcingumo. Minėtiems

subjektams taip pat nenustatyta pareiga panaikinti švietimo įstaigos vadovo nušalinimą nuo pareigų, kai ši priemonė tampa nebereikalinga, nenustatyti ir reikalavimai šios priemonės taikymo trukmei.

48. Taigi ginčijamoje Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas nėra proporcingas valstybės siekiamam teisėtam tikslui didinti švietimo įstaigų vadovų atsakomybę ir nesudaro prielaidų įvertinti individualią kiekvieno švietimo įstaigos vadovo, kuriam pradėtas tarnybinis patikrinimas, situaciją atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, kurios sudarytų sąlygas atitinkamai individualizuoti konkrečią situaciją, ir minėtam asmeniui konkrečiu atveju taikytinas (būtinai) jo teisės ribojančias priemones.

Toks teisinis reguliavimas taip pat vertintinas kaip neatitinkantis iš konstitucinio teisingumo principo kylančio reikalavimo įstatymų leidėjui, reguliuojant nušalinimo teisinius santykius, užtikrinti tam tikrą interesų, t. y. intereso apsaugoti nušalinamo nuo pareigų švietimo įstaigos vadovo teises ir laisves ir viešojo intereso tinkamai atlikti tarnybinį patikrinimą, pusiausvyrą siekiant išvengti *inter alia* galimos savivalės tokio nušalinimo procese.

49. Vadinasi, teisinis reguliavimas, įtvirtintas Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija), kuriuo nustatyta švietimo įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos (dalyvių susirinkimo) ar jos (jo) įgalioto asmens arba savivaldybės mero pareiga pradėti švietimo įstaigos vadovo tarnybinį patikrinimą visais atvejais, remiantis ne tik oficialia valstybės institucijų pateikta informacija, bet ir asmenų skundais, kurie gali būti anoniminiai ar visiškai nepagrįsti, arba kitokia bet kokio patikimumo gauta informacija, o pradėjus tokį patikrinimą visais atvejais privalomai nušalinti minėtą vadovą nuo pareigų, vertintinas kaip neatitinkantis konstitucinių teisingumo, proporcingumo principų reikalavimų, taigi ir iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių imperatyvų.

50. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad ginčijamoje Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintas privalomo nušalinimo nuo pareigų teisinis reguliavimas vertintinas kaip itin griežtas, palyginti su nustatytuoju kituose teisės aktuose, kuriuose įtvirtintas nušalinimas nuo pareigų.

50.1. Minėta, kad pagal BPK 157 straipsnyje (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) įtvirtintą teisinį reguliavimą baudžiamajame procese taikomai priemonei – nušalinimui nuo pareigų – yra nustatyti *inter alia* jos taikymo būtinumo ir proporcingumo kriterijai, apibrėžtiems subjektams palikta teisė nuspręsti, ar priimti sprendimą taikyti šią procesinę prievartos priemonę ir (ar) pratęsti jos taikymą, ar atsisakyti tokių veiksmų, įtvirtinta pareiga panaikinti laikiną nušalinimą nuo pareigų, kai ši priemonė tampa nebereikalinga.

50.2. Minėta ir tai, kad pagal Darbo kodekso 49 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą darbuotojas darbdavio ar kitų asmenų iniciatyva privalo būti nušalinamas nuo darbo konkrečiais šio straipsnio 1, 2 dalyse numatytais atvejais. Taigi tik Darbo kodekso 49 straipsnio 1, 2 dalyse

numatytais atvejais darbuotojo nušalinimas nuo darbo yra būtinas. Tuo tarpu pagal Darbo kodekso 49 straipsnio 3 dalį darbdaviui, tiriančiam darbuotojo galimai padaryto darbo pareigų pažeidimo aplinkybes, suteikta teisė, atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, nušalinti darbuotoją nuo darbo, be to, yra nustatytas *inter alia* tokio nušalinimo terminas ir galimybė darbuotoją perkelti į kitą darbą.

50.3. Taip pat minėta, kad Valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) 40 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose įtvirtinti konkretūs atvejai, kada valstybės tarnautojas privalo būti nušalintas nuo pareigų. Taigi tik Valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) 40 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose numatytais atvejais valstybės tarnautojo nušalinimas nuo pareigų yra būtinas. Tuo tarpu Valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) 40 straipsnio 2 dalyje nustatytais atvejais valstybės tarnautojas gali, bet neprivalo būti nušalintas nuo pareigų.

51. Šioje konstitucinės justicijos byloje taip pat pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo doktrinoje ne kartą yra konstatuota, jog Konstitucinis Teismas, pagal pareiškėjo prašymą tirdamas, ar ginčijamas teisės aktas (jo dalis) neprieštarauja pareiškėjo nurodytiems Konstitucijos straipsniams (jų dalims), kartu tiria ir tai, ar šis teisės aktas (jo dalis) neprieštarauja Konstitucijai – vienai darniai sistemai; pareiškėjo nurodytuose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse) išdėstytų normų negalima aiškinti jas atibojus nuo kitų Konstitucijos normų; Konstitucinis Teismas, nustatęs, kad ginčijamas aktas (jo dalis) prieštarauja pareiškėjo nenurodytiems Konstitucijos straipsniams (jų dalims), turi įgaliojimus tai konstatuoti (2002 m. gruodžio 24 d., 2013 m. spalio 10 d., 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

51.1. Kaip minėta, Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą suponuoja galimybę laisvai rinktis ne tik darbą ar verslą privačios ūkinės veiklos srityje, bet ir kitą įvairaus pobūdžio darbinę veiklą; ši teisė neturi būti aiškinama tik lingvistiškai ir neturi būti suprantama tik kaip teisė pasirinkti darbą, ji sietina ir su santykiiais, susiklostančiais asmeniui jau pasirinkus darbą ir jį atliekant (2016 m. vasario 17 d. nutarimas); Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą gali būti ribojama, jeigu laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; apribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves bei Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; apribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.

51.2. Šiame nutarime konstatuota, kad teisinis reguliavimas, įtvirtintas Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija), kuriuo nustatyta švietimo įstaigos savininko teisės ir pareigos įgyvendinančios institucijos (dalyvių susirinkimo) ar jos (jo) įgalioto asmens arba savivaldybės mero pareiga pradėti švietimo įstaigos vadovo tarnybinį patikrinimą visais atvejais, remiantis ne tik oficialia valstybės institucijų pateikta informacija, bet ir asmenų

skundais, kurie gali būti anoniminiai ar visiškai nepagrįsti, arba kitokia bet kokio patikimumo gauta informacija, o pradėjus tokį patikrinimą visais atvejais privalomai nušalinti minėtą vadovą nuo pareigų, vertintinas kaip neatitinkantis konstitucinių teisingumo, proporcingumo principų reikalavimų, taigi ir iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių imperatyvų.

Vadinasi, įstatymų leidėjas, nustatydamas ginčijamą Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą, nesilaikė iš konstitucinio proporcingumo principo kylančio reikalavimo, kad įstatyme numatytos priemonės turi būti būtinos teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti ir kad jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti, ir taip neproporcingai apribojo žmogaus teisę laisvai pasirinkti darbą, įtvirtintą Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje.

52. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalis (2018 m. birželio 29 d. redakcija) tiek, kiek pagal ją, gavus bet kokią informaciją apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tokios informacijos gavimo dienos privalo būti pradėtas tarnybinis patikrinimas, o tarnybinio patikrinimo laikotarpiu švietimo įstaigos vadovas visais atvejais privalo būti nušalintas nuo pareigų, prieštarauja Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 59 straipsnio 6, 7 dalys (2018 m. birželio 29 d. redakcija, TAR, 2018-07-04, Nr. 11327) tiek, kiek jose nenustatyta, kad nevalstybinių švietimo įstaigų vadovai turi atitikti tokius pačius kvalifikacinius reikalavimus kaip valstybinių ir savivaldybių švietimo įstaigų vadovai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 59 straipsnio 16 dalyje (2018 m. birželio 29 d. redakcija, TAR, 2018-07-04, Nr. 11327) nustatytas teisinis reguliavimas tiek, kiek pagal jį, gavus bet kokią informaciją apie tai, kad švietimo įstaigos vadovas galimai padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą arba nėra nepriekaištingos reputacijos, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo tokios informacijos gavimo dienos privalo būti pradėtas tarnybinis patikrinimas, o tokio patikrinimo laikotarpiu švietimo įstaigos vadovas privalo būti visais atvejais nušalintas nuo pareigų, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Janina Stripeikienė

Dainius Žalimas